Kafli 3. Lífskjör og velferð

Tafla 16. Tekjudreifing og lágtekjumörk

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Gini	24,1	25,1	26,3	28	27,3	29,6	25,8	23,6	24,0	24,0
Fimmtungastuðull	3,4	3,5	3,7	3,9	3,8	4,2	3,6	3,3	3,3	3,3
Lágtekjumörk	96.900	103.200	111.300	126.300	141.100	160.800	158.200	153.600	156.300	170.600
Einstaklingar undir lágtekjumörkum eftir kyni (%)										
Alls	10,0	9,7	9,6	10,1	10,1	10,2	9,8	9,2	7,9	9,3
Karlar	9,6	9,8	9,1	9,1	9,5	9,3	9,8	9,0	8,4	9,6
Konur	10,5	9,6	10,2	11,0	10,7	11,1	9,8	9,5	7,5	8,9
Einstaklingar undir lágtekjumörkum eftir heimilisgerð (%)										
Heimili án barna	10,2	11,2	8,9	10,9	11,6	13,2	9,6	9,1	7,8	8,3
Einhleypur karl	20,4	24,1	15,6	21,5	22,4	22,4	23,2	22,5	18,6	23,1
Einhleyp kona	23,5	22,5	19,5	31,3	28,6	33,2	16,1	16,0	9,0	9,0
Heimili með börn	10,0	8,9	10,0	9,6	9,1	8,3	10,0	9,3	8,0	10,0
Einstætt foreldri	21,9	14,7	27,0	23,3	28,0	22,8	30,1	28,4	24,5	27,1
Tveir fullorðnir með 1 barn	7,5	7,6	9,7	6,3	6,0	5,8	5,8	6,8	4,9	8,0
Tveir fullorðnir með 2 börn	7,2	8,3	6,1	7,3	3,8	4,2	5,8	6,9	5,6	5,5
Tveir fullorðnir með 3 börn eða fleiri	12,1	10,9	10,2	12,1	12,9	10,3	12,0	8,0	6,5	11,5
Einstaklingar undir lágtekjumörkum eftir húsnæðisstöðu (%)										
Eigandi, skuldlaus	9,0	9,8	10,3	9,9	10,1	9,4	4,9	5,5	4,1	6,2
Eigandi, með húsnæðislán	8,2	7,1	7,4	8,3	7,1	6,7	7,1	5,2	4,4	5,0
Leigjandi, almennum markaði	18,8	27,4	17,4	13,6	25,5	21,8	23,7	21,3	18,0	21,9
Leigjandi, úrræði	21,0	20,1	21,5	23,9	24,5	30,1	22,6	24,9	22,6	24,3

Heimild: Hagstofa Íslands

Heildartekjur: Eru öll laun og bætur áður en búið er að draga frá skatta og gjöld frá hinu opinbera.

Ráðstöfunartekjur: Eru allar tekjur sem heimili hafa til ráðstöfunar eftir að skattar og opinber gjöld hafa verið greidd.

Lágtekjuhlutfall: Það hlutfall einstaklinga sem lendir undir lágtekjumörkum. Lágtekjumörk miðast við 60% af miðgildi ráðstöfunartekna á neyslueiningu. Ráðstöfunartekjur á neyslueiningu taka mið af heildarráðstöfunartekjum heimilis og hversu margir þurfa að lifa af þeim. Tveir fullorðnir með tvö börn þurfa til dæmis 2,1 sinnum hærri ráðstöfunartekjur en sá sem býr einn til þess að vera með sambærilegar ráðstöfunartekjur (Tekjur ársins á undan).

Gini stuðull: Mælir í einni tölu milli 0 og 100 hvernig samanlagðar tekjur allra einstaklinga í landinu dreifast. Gini stuðullinn væri 100 ef sami einstaklingurinn hefði allar tekjurnar en 0 ef allir hefðu jafnar tekjur.

Fimmtungastuðull: Gefur til kynna hvað þeir sem tilheyrðu tekjuhæsta fimmtungnum höfðu miklu hærri tekjur en þeir sem tilheyrðu tekjulægsta fimmtungnum, T.d. höfðu þeir sem tilheyrðu tekjuhæsta fimmtungnum 2010 3,6 sinnum hærri tekjur en þeir sem tilheyrðu tekjulægsta fimmtungnum. Fimmtungastuðull mælir bilið milli heildar-summu þeirra ráðstöfunartekna á neyslueiningu sem 20% tekjuhæstu einstaklingarnir fá saman borið við þá 20% tekjulægstu (Tekjur ársins á undan).

Tafla 17. Skortur á efnislegum gæðum

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Alls	8,0	8,0	7,0	7,4	2,5	3,4	6,8	6,9	6,6	6,7
Karlar	7,4	7,3	6,2	6,7	2,5	3,5	5,9	6,1	6,4	5,9
Konur	8,6	8,7	7,8	8,0	2,6	3,2	7,3	7,5	7,4	7,5
Aldur										
<18	9,0	9,1	8,5	9,5	2,9	3,5	8,4	7,8	8,8	8,4
18-24	10,4	11,7	9,6	9,1	3,1	5,4	5,8	5,6	5,8	6,8
25-34	11,4	10,5	8,4	9,0	4,1	3,9	9,8	10,7	11,3	8,3
35-64	6,8	6,5	5,4	5,9	1,8	3,2	5,8	6,9	5,8	6,3
>64	3,2	3,8	4,5	3,8	1,5	1,1	2,0	1,1	2,6	1,5
Heimilisgerð										
1 fullorðinn, barnlaus	14,2	13,0	10,5	11,6	6,9	7,6	11,6	14,7	11,5	11,7
2 fullorðnir, barnlaus	8,5	6,5	6,6	4,2	1,7	3,2	3,7	5,0	4,7	5,4
1 fullorðinn m. barn/börn	24,9	27,0	19,3	25,3	10,2	11,3	20,4	23,8	24,8	25,2
2 fullorðnir, 1 barn	4,6	5,7	4,8	6,7	1,3	1,6	5,5	4,2	4,5	3,5
2 fullorðnir, 2 börn	5,7	6,0	5,8	4,0	0,7	2,7	3,5	3,5	2,9	3,9
2 fullorðnir, 3 börn eða fleiri	5,7	6,3	8,0	9,3	2,3	1,5	7,1	4,4	5,7	5,6
Menntun										
Grunnmenntun	10,6	8,9	8,5	8,7	3,2	4,4	7,2	9,5	9,8	7,7
Starfs- og framhaldsmenntun	6,2	6,6	5,6	5,7	2,5	2,7	6,0	6,9	5,4	6,2
Háskólamenntun	3,1	4,5	2,9	3,9	0,8	1,5	4,2	3,1	4,0	4,2
Búseta										
Þéttbýli	8,1	7,8	6,4	7,0	2,6	3,1	6,4	6,7	6,2	7,1
Dreifbýli	7,7	8,5	7,9	8,1	2,3	3,9	6,7	7,0	8,1	5,9

Heimild: Hagstofa Íslands

Skortur á efnislegum gæðum: Þeir sem teljast búa við skort á efnislegum gæðum skilgreinast af því Að búa á heimili sem þrennt af eftirfarandi á við um.

1: Hefur lent í vanskilum húsnæðislána eða annarra lána vegna fjárskorts á síðastliðnum 12 mánuðum
2: Hefur ekki efni á að fara árlega í vikulangt frí með fjölskyldunni
3: Hefur ekki efni á kjöti, fiski eða sambærilegri grænmetismáltíð að minnsta kosti annan hvern dag
4: Getur ekki mætt óvæntum útgjöldum (sem voru að upphæð 160 þúsund árið 2011)
5: Hefur hvorki efni á heimasíma né farsíma
6: Hefur ekki efni á sjónvarpstæki
7: Hefur ekki efni á þvottavél
8: Hefur ekki efni á bíl
9: Hefur ekki efni á að halda húsnæðinu nægjanlega heitu

Tafla 18. Börn (0-17 ára) á heimilum undir lágtekjumörkum og sem skortir efnisleg gæði

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Lágtekjuhlutfall	**11,5**	**10,1**	**11,5**	**11,9**	**11,2**	**9,9**	**12,6**	**11,2**	**10,0**	**12,2**
Heimilisgerð										
1 fullorðinn með barn/börn	22,4	15,9	29,3	27,8	30,1	24,0	33,6	30,9	28,3	30,8
2 fullorðnir með 1 barn	8,4	8,1	10,3	6,9	7,0	5,9	6,2	8,6	5,2	9,8
2 fullorðnir með 2 börn	7,4	8,4	6,8	7,9	3,7	4,6	6,3	7,1	6,0	6,2
2 fullorðnir með >2 börn	12,7	11,5	10,9	12,9	13,5	11,3	12,8	8,2	6,7	12,2
Menntun foreldra										
Grunnmenntun	16,8	13,7	15,3	19,8	19,6	16,1	25,8	14,2	14,4	15,6
Framhalds- og starfsmenntun	12,4	10,6	13,4	15,2	13,1	13,6	15,9	16,8	12,2	19,3
Háskólamenntun	7,3	6,3	6,5	6,5	6,4	5,3	5,5	5,6	5,4	7,5
Skortur á efnislegum gæðum	**8,9**	**9,2**	**8,4**	**9,5**	**2,9**	**3,5**	**8,4**	**8,0**	**8,9**	**8,3**
Heimilisgerð										
1 fullorðinn með barn/börn	27,0	27,7	20,0	27,0	10,7	12,0	22,0	25,1	26,8	25,0
2 fullorðnir með 1 barn	4,5	5,8	5,4	7,8	1,4	1,9	6,2	5,0	5,4	4,0
2 fullorðnir með 2 börn	5,9	6,0	6,3	3,8	0,6	2,9	3,5	3,7	2,9	4,1
2 fullorðnir með >2 börn	5,9	6,8	8,1	9,6	2,6	1,6	7,7	5,1	5,9	6,0
Menntun foreldra										
Grunnmenntun	22,7	21,8	22,7	26,8	9,2	12,3	20,7	24,0	24,7	21,8
Framhalds- og starfsmenntun	8,6	8,6	8,3	10,0	3,1	4,1	9,7	10,7	10,3	8,8
Háskólamenntun	3,2	4,2	3,9	3,6	1,3	1,1	4,6	2,1	3,7	4,6

Heimild: Hagstofa Íslands

Tafla 19. Ráðstöfunartekjur lífeyrisþega eftir kyni og tegund lífeyris (verðlag 2013)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Karlar með örorkulífeyri										
Minna en 150.000 kr.	7,6	6,8	4,5	3,4	5,6	2,4	2,6	1,8	2,0	2,2
Undir 200.000 kr.	53,5	49,9	40,7	34,9	40,8	42,7	48,1	47,2	45,1	44,8
200.000–299.999 kr.	31,7	33,3	40,1	43,0	36,7	39,9	37,5	39,0	41,3	41,4
300.000 kr. eða meira	14,9	16,7	19,2	22,1	22,5	17,4	14,4	13,7	13,6	13,8
Konur með örorkulífeyri										
Minna en 150.000 kr.	17,5	16,1	13,6	10,6	5,4	2,1	2,1	1,7	1,8	1,9
Undir 200.000 kr.	57,9	53,1	45,9	39,8	37,8	41,3	47,0	46,9	45,0	44,7
200.000–299.999 kr.	30,8	32,5	37,1	40,6	41,5	42,1	39,8	40,6	42,5	43,0
300.000 kr. eða meira	11,3	14,4	17,0	19,6	20,7	16,6	13,2	12,5	12,5	12,3
Karlar með ellilífeyri										
Minna en 150.000 kr.	8,0	7,7	4,4	2,4	2,0	1,0	0,9	0,8	0,7	0,8
Undir 200.000 kr.	45,8	43,3	34,2	26,4	23,7	30,8	43,4	47,6	48,1	43,1
200.000–299.999 kr.	32,4	33,3	38,6	41,2	39,9	45,6	41,1	39,3	39,6	40,2
300.000 kr. eða meira	21,8	23,5	27,2	32,5	36,5	23,6	15,5	13,2	12,3	16,7
Konur með ellilífeyri										
Minna en 150.000 kr.	20,1	18,3	11,8	4,9	2,7	1,8	1,3	1,1	1,2	1,2
Undir 200.000 kr.	64,0	60,8	51,0	40,4	33,2	43,3	58,9	62,6	62,8	58,4
200.000–299.999 kr.	24,7	26,8	32,9	39,7	41,0	43,5	33,6	31,2	31,0	32,7
300.000 kr. eða meira	11,3	12,3	16,1	19,9	25,8	13,1	7,5	6,2	6,2	8,8

Heimild: Tryggingastofnun ríkisins

Ráðstöfunartekjur lífeyrisþega taka til tekna frá TR, fjármagnstekna og annarra tekna að húsaleigu-, vaxta- og barnabótum undanskildum.

Tafla 20. Mat á fjárhagsvanda eftir heimilisgerð, %

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Húsnæðiskostnaður þung byrði (gamla skilgreiningin)	12,4	11,6	9,9	9,6	11,8	15,0	16,4	19,2		
Heimili án barna	10,9	11,2	9,8	8,5	11,2	13,0	12,8	17,0		
Heimili með börn	14,5	12,1	10,0	11,0	12,8	17,8	21,4	22,6		
Þar af einstæðir foreldrar	26,7	25,5	19,5	19,2	27,2	30,5	33,8	31,4		
Húsnæðiskostnaður þung byrði							29,1	31,7	27,3	25,8
Heimili án barna							23,0	27,0	23,1	22,0
Heimili með börn							37,7	38,6	33,5	31,6
Þar af einstæðir foreldrar							47,3	45,4	39,9	42,8
Vanskil húsnæðislána eða leigu	9,4	8,0	5,7	5,8	5,5	7,1	10,0	10,1	10,1	10,7
heimili án barna	6,7	5,6	3,8	4,9	5,0	5,5	7,1	8,3	7,7	7,7
heimili með börn	13,1	11,4	8,2	7,0	6,2	9,5	14,0	12,9	13,5	15,4
þar af einstæðir foreldrar	18,9	12,0	15,6	12,1	10,1	18,1	22,0	17,6	21,5	22,4
Vanskil annarra lána	10,7	7,9	5,8	8,4	5,5	10,3	13,1	12,3	10,4	9,4
Heimili án barna	7,9	5,9	3,5	5,7	4,5	9,0	9,2	8,6	7,6	7,4
Heimili með börn	14,7	10,6	9,0	12,2	7,1	12,4	18,6	18,0	14,5	12,6
Þar af einstæðir foreldrar	19,5	9,7	12,4	14,9	10,4	17,7	26,4	28,2	22,3	16,5
Önnur lán þung byrði	9,7	9,7	7,6	11,5	10,3	15,5	19,1	15,1	13,9	13,3
Heimili án barna	10,1	8,0	5,3	9,4	8,4	12,5	14,8	11,3	11,2	11,0
Heimili með börn	9,1	12,3	10,7	14,3	13,0	19,9	25,3	21,0	18,1	16,8
Þar af einstæðir foreldrar	8,7	23,0	18,6	26,4	22,0	26,9	34,0	30,0	22,8	21,2
Getur ekki mætt óvæntum útgjöldum	36,1	38,0	31,9	29,8	26,9	29,8	35,6	39,8	35,9	35,7
Heimili án barna	36,9	37,4	30,7	30,6	26,7	29,6	34,3	39,0	33,2	34,1
Heimili með börn	35,1	38,8	33,5	28,6	27,3	29,9	37,4	41,1	40,0	38,2
Þar af einstæðir foreldrar	62,6	71,3	65,6	48,3	58,6	59,3	63,7	68,1	68,1	68,2
Erfitt að ná endum saman	46,2	36,8	34,8	28,4	30,1	39,0	48,7	51,5	48,2	50,3
Heimili án barna	41,4	35,1	32,8	27,9	27,5	35,3	42,5	45,9	41,6	45,5
Heimili með börn	53,3	39,4	37,4	29,2	34,1	44,6	57,5	60,0	58,0	57,6
Þar af einstæðir foreldrar	77,9	62,6	60,7	57,6	58,0	56,2	76,2	78,3	73,4	77,4

Heimild: Hagstofa Íslands

Börn á heimili: Til barna á heimili heyra allir þeir sem eru undir 18 ára aldri og þeir sem eru 18–24 ára, eru án vinnu og búa hjá að minnsta kosti öðru foreldri.

Húsnæðiskostnaður þung byrði: Fjárhagsleg byrði heildar húsnæðiskostnaðar: 1. Þung byrði/2. Nokkur byrði/3. Engin byrði. Árið 2010 var skilgreiningu á húsnæðiskostnaði breytt og svarendum gert skýrt að húsnæðiskostnaður vísaði í öll húsnæðistengd útgjöld. Árin 2010 og 2011 safnaði Hagstofa Íslands þessum upplýsingum bæði samkvæmt gömlu og nýju skilgreiningunum. Af því má sjá að breytt skilgreiningin skilar hærra hlutfalli þeirra sem telja húsnæðiskostnað þunga byrði.

Vanskil húsnæðislána eða leigu: Heimili sem svara því játandi að hafa verið í vanskilum vegna fjárskorts að minnsta kosti einu sinni á undanförnum 12 mánuðum á greiðslum húsnæðislána eða húsaleigu.

Vanskil annarra lána: Spurt er hvort vanskil hafi verið vegna fjárskorts a.m.k. einu sinni á undanförnum 12 mánuðum á afborgunum annarra lána en húsnæðislána: 1. Já/2. Nei

Önnur lán þung byrði: Spurt er um fjárhagslega byrði afborgana annarra lána en húsnæðislána.

Getur ekki mætt óvæntum útgjöldum: Viðmiðunarupphæð óvæntra útgjalda tekur mið af lágtekjumörkum einstaklings sem reiknuð eru úr lífskjararannsókn. Spurt er hvort heimilið hafi fjárráð til að mæta óvæntum útgjöldum að upphæð 140 þúsund krónum (upphæðin er breytileg milli ára en var 140 þúsund kr. í könnun 2010): 1. Já/2. Nei

Hvernig gengur heimilinu að ná endum saman: Spurt er um valkosti. Þeir sem svara valkostum 1-3 falla undir svarið ,,erfitt að ná endum saman": 1) Mjög erfitt; 2) Erfitt; 3) Nokkuð erfitt; 4) Nokkuð auðvelt; 5) Auðvelt; 6**)** Mjög auðvelt

Tafla 21. Staða á húsnæðismarkaði og húsnæðiskostnaður

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hlutfallsleg skipting heimila e. stöðu á húsnæðismarkaði										
Leiguhúsnæði, endurgjaldslaust	1,9	1,3	0,9	2,0	1,8	2,1	1,9	3,2	2,9	2,2
Leiguhúsnæði, úrræði	8,7	8,1	7,7	7,8	8,3	8,9	9,0	11,7	10,2	10,7
Leiguhúsnæði á almennum markaði	9,4	8,3	9,2	7,6	8,9	10,2	13,8	13,2	15,2	14,2
Eigin húsnæði, skuldlaust	21,3	20,6	20,9	17,4	16,8	17,4	16,0	17,5	17,4	17,6
Eigin húsnæði, með húsnæðislán	58,8	61,8	61,3	65,2	64,2	61,4	59,3	54,4	54,3	55,3
% með verulega íþyngjandi húsnæðiskostnað	10,3	12,5	14,3	10,5	11,4	9,5	9,6	10,1	9,0	8,8
% með verulega íþyngjandi húsnæðiskostnað e. stöðu á húsnæðismarkaði										
Eigendur, skuldlaust	6,4	7,2	7,6	6,8	5,0	4,4	3,8	5,1	4,0	7,0
Eigendur með fasteignalán	11,3	14,1	17,2	11,8	12,6	9,9	10,1	8,8	7,7	6,8
Leigjendur sem greiða markaðsverð	12,2	16,0	13,2	9,4	17,3	15,7	16,5	21,9	18,1	17,9
Leigjendur sem eru með niðurgreidda leigu	9,0	5,6	3,6	6,3	5,1	9,0	6,7	13,6	14,0	14,4
% með verulega íþyngjandi húsnæðiskostnað e. heimilisgerð										
Einn á heimili, alls	18,1	20,6	17,9	19,6	19,7	19,0	20,2	23,0	18,3	16,7
Tveir fullorðnir undir 65 ára, engin börn	8,1	11,3	9,8	8,5	11,9	8,4	9,4	7,2	10,3	9,8
Einstætt foreldri með barn/börn	15,4	13,7	16,5	14,6	11,5	14,8	18,9	22,6	21,4	22,3
Tveir fullorðnir með eitt barn	7,5	12,0	13,3	9,5	11,5	7,0	6,3	5,1	7,4	7,0
Tveir fullorðnir með tvö börn	11,2	14,8	18,1	8,9	11,9	9,3	9,3	9,9	4,8	6,1
Tveir fullorðnir með þrjú börn eða fleiri	11,0	14,7	20,2	12,0	14,0	11,5	9,9	9,9	7,6	7,4
% með verulega íþyngjandi húsnæðiskostnað e. tekjubilum										
0-20%	28,3	30,1	30,4	25,4	23,2	25,2	27,9	29,6	27,2	25,2
20-40%	8,3	8,2	12,4	7,4	9,7	7,1	7,9	7,3	8,5	8,7
40-60%	4,8	8,7	8,9	8,5	8,9	7,2	4,6	6,2	3,7	4,4
60-80%	6,0	8,7	12,9	6,5	8,8	4,8	4,6	5,7	3,8	3,4
80-100%	4,5	7,1	6,9	5,2	6,3	3,1	3,7	2,6	2,7	2,9

Heimild: Hagstofa Íslands

Húsnæðiskostnaður: Eftirfarandi liðir teljast til húsnæðiskostnaðar; húsaleiga, vaxtakostnaður og verðbætur vegna lána, viðhald, viðgerðir, bruna-, og fasteignatrygging, rafmagn, hiti og fasteignagjöld. Húsaleigubætur og vaxtabætur eru dregnar frá húsnæðiskostnaði hjá þeim sem fá slíkar bætur greiddar.

Byrði húsnæðiskostnaðar: Húsnæðisbyrði er reiknuð sem hlutfall ráðstöfunartekna á neyslueiningu sem er varið í húsnæðiskostnað. Þegar heildarþróun samfélagsins er skoðuð er almennt miðað við miðgildi húsnæðisbyrðarinnar þar sem dreifing húsnæðisbyrðarinnar er skekkt uppávið.

Verulega íþyngjandi húsnæðiskostnaður: Verulega íþyngjandi húsnæðiskostnaður er skilgreindur sem húsnæðiskostnaður sem nemur a.m.k. 40% af ráðstöfunartekjum heimilis.

Staða á húsnæðismarkaði: Þegar staða fólks á fasteignamarkaði er skilgreind er byrjað á því að greina í sundur fólk sem býr í eigin húsnæði og fólk sem leigir húsnæði sitt. Þessum hópum er svo skipt upp í tvo undirhópa. Fólk sem býr í eigin húsnæði skiptist í eigendur með og án húsnæðislána. Leigjendum er skipt í þá sem leigja húsnæði sitt á almennum markaði og þá sem leigja húsnæði sitt undir markaðsverði í gegnum tiltekin hús-næðisúrræði á borð við félagslegar leiguíbúðir sveitarfélaga eða námsmanna-húsnæði. Að auki er einn hópur til viðbótar, þ.e. fólk sem býr gjaldfrjálst í húsnæði sem ekki er þeirra eigin. Sá hópur er hinsvegar of fámennur til að nota í greiningar.

Tekjubilin sem hér um ræðir eru fimmtungabil. Dreifingu ráðstöfunartekna er skipt í fimm jafn stór bíl sem hvert um sig inniheldur 20% fólks.

Tafla 22. Skuldir heimilanna

	Skuldir heimila eftir ársfjórðungum (Q), % af VLF				Hlutfall skulda af hreinni eign	Hlutfall skulda af ráðstöfunar-tekjum heimila á ársgrundvelli	Hlutfall hreinnar eignar af ráðstöfunar-tekjum
	Q1	**Q2**	**Q3**	**Q4**			
2000	82,1	85,0	85,9	87,8	91,71	166,76	181,83
2001	88,5	86,6	88,2	85,0	109,46	183,77	167,90
2002	90,8	90,6	91,3	91,3	112,80	184,89	163,92
2003	90,5	96,1	87,3	91,3	94,02	181,95	193,53
2004	85,2	90,0	89,2	90,5	78,16	177,04	226,51
2005	94,2	96,0	99,1	102,6	70,24	190,13	270,69
2006	103,5	107,0	107,9	109,2	76,86	202,13	263,00
2007	108,4	108,1	111,7	115,3	72,64	202,79	279,16
2008	124,3	121,5	126,7	116,7	101,96	220,50	216,27
2009	133,5	131,2	130,1	128,7	138,33	255,46	184,68
2010	129,0	127,9	127,3	123,4	145,63	278,00	190,89
2011	118,7	115,3	113,1	113,9	126,46	244,24	193,14
2012	110,4	113,4	110,8	110,4	123,02	234,56	190,67
2013	107,9	108,7	105,8	105,3	116,88	223,02	190,81

Heimild: Seðlabanki Íslands

Tafla 23. Einstaklingar í alvarlegum vanskilum að meðaltali í hverjum mánuði

	2006	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**
Janúar	16.430	16.058	15.771	17.887	20.413	23.312	26.096	27.248
Febrúar	16.255	16.116	15.777	18.153	20.609	23.375	26.369	27.202
Mars	16.507	16.040	15.871	18.493	20.782	23.835	26.448	27.423
Apríl	16.392	16.027	15.981	19.101	21.185	24.260	26.578	27.612
Maí	16.323	15.874	16.090	19.534	21.582	24.876	26.376	27.744
Júní	16.283	15.896	16.183	19.906	21.724	25.076	26.339	27.986
Júlí	16.285	15.802	16.226	19.141	21.740	25.692	26.586	28.334
Ágúst	16.201	15.809	16.397	19.584	21.928	25.518	26.666	28.321
September	16.129	15.809	16.448	19.609	22.109	25.504	26.525	28.099
Október	16.160	15.707	16.859	19.530	22.428	25.685	26.615	28.048
Nóvember	16.232	15.697	17.103	19.886	22.653	25.734	26.868	28.140
Desember	16.237	15.782	17.541	20.048	22.886	25.918	26.894	28.061

Heimild: CreditInfo

Skuldir, eignir og ráðstöfunartekjur: Skuldir eru allar skuldir heimila við lánastofnanir. Eignir eru allar eignir heimila þar á meðal innstæður og hlutabréf. Ráðstöfunartekjur eru allar tekjur sem heimili hefur til ráðstöfunar eftir að skattar og opinber gjöld hafa verið greidd.

Matsverð fasteigna: Verð fasteigna skv. skattframtali á liðnu ári.

Alvarlegt vanskil: Þegar skuldari hefur verið á vanskilaskrá í 40 daga eða lengur er hann skilgreindur í alvarlegum vanskilum skv. skilgreiningu hjá CreditInfo. Í vanskilaskránni eru m.a. upplýsingar um innheimtuaðgerðir sem eiga sér stað eða eru yfirvofandi og komið hafa til kasta sýslumannsembætta eða héraðsdómstóla. Öll lán; fasteignalán og neyslulán hjá bönkum, Íbúðalánasjóði og fjármögnunarfyrirtækjum falla hér undir. Ekki var hægt að fá gögnin sundurliðuð eftir kyni.

Tafla 24. Fjöldi gjaldþrotaúrskurða á búum einstaklinga eftir kyni

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Alls	478	298	367	389	275	195	115	153	201	112	139	185	291	369
Konur	72	81	115	96	55	35	26	35	38	13	18	24	55	98
Karlar	406	217	252	293	220	160	89	118	163	99	121	161	236	271

Heimild: Dómstólaráð

Gjaldþrot: Skuldari getur krafist að bú sitt verði tekið til gjaldþrotaskipta ef hann getur ekki staðið í fullum skilum við lánveitenda þegar kröfur þeirra falla í gjalddaga og ekki verður talið sennilegt að greiðsluörðugleikar hans muni líða hjá innan skamms tíma. Að sama skapi getur lánveitandi að uppfylltum skilyrðum krafist að bú skuldara verði tekið til gjaldþrotaskipta. Ekki var hægt að fá gögnin sundurliðuð eftir kyni.

Tafla 25. Mat 14-15 ára barna á fjárhag foreldra sinna

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
% sem telja að foreldrar séu oft/nær alltaf illa staddir fjárhagslega									
Alls	3,9			5,2	6,6		5,7		5,0
Strákar	3,4			3,6	5,0		4,2		3,4
Stelpur	4,4			6,7	8,2		7,1		6,5
% sem telja að foreldrar eigi oft/nær alltaf varla peninga fyrir nauðsynjavörum									
Alls	4,2			4,2	4,5		4,5		5,7
Strákar	4,0			4,1	3,9		3,9		5,4
Stelpur	4,4			4,3	5,1		5,1		6,1
% sem telja að foreldrar hafi oft/nær alltaf ekki efni á að greiða fyrir tómstundastarf þeirra									
Alls	3,4			3,9	3,8		3,6		3,8
Strákar	3,2			3,1	3,3		3,1		3,4
Stelpur	3,5			4,6	4,3		4,0		4,3

Heimild: Rannsóknir og greining

Mat barna á fjarhag foreldra: Upplýsingar um skynjun barna á fjárhagsstöðu foreldra eru sóttar til Rannsókna & greiningar sem framkvæmir reglulega rannsóknir undir nafninu Ungt fólk og er unnin fyrir menntamálaráðuneytið. Rannsóknir um Ungt fólk eru samanburðarhæfar rannsóknir milli ára þar sem sömu spurningar eru lagðar fyrir nemendur á ólíkum tímabilum. Gagnasöfnun fer fram í grunn- og framhaldsskólum um allt land meðal bekkjarárganga sem verið er að rannsaka á hverjum tíma. Niðurstöður sem hér eru birtar byggjast á svörum grunnskólanema á aldrinum 14 ára og 15 ára. Könnunin var lögð fyrir nemendurna í febrúar. Spurt er:

1. Hve vel á við: Foreldrar þínir eru illa staddir fjárhagslega?
2. Foreldrar þínir hafa varla næga peninga til að borga brýnustu nauðsynjar (t.d. mat, húsnæði, síma)?
3. Foreldrar þínir hafa ekki ráð á þeirri tómstundastarfsemi sem þú vilt helst stunda?

Tafla 26. Heimili sem fá fjárhagsaðstoð frá sveitarfélagi

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Heimili sem fá fjárhagsaðstoð frá sveitarfélögum									
Fjöldi heimila sem fá fjárhagsaðstoð	4.825	4.579	4.280	5.029	5.994	6.910	7.715	7.736	
% heimila sem fá fjárhagsaðstoð	4,3	4,0	3,6	4,1	4,8	5,5	6,3	6,2	
Heimili sem fá fjárhagsaðstoð, % af heimilum í landinu eftir fjölskyldugerð									
Einhleypir karlar	10,9	10,3	9,0	10,1	12,5	15,1	16,8	16,9	19,4
Einhleypar konur	5,5	5,7	4,6	5,2	5,7	7,0	8,3	8,2	8,9
Hjón sambúð án barna	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,7	0,9	1,1	1,2
Hjón/sambúð með börn	1,0	0,8	0,8	0,9	1,1	1,1	1,3	0,5	0,5
Einstæðir foreldrar	22,2	19,9	20,5	22,8	22,4	19,7	23,0	21,7	23,7
Heimili sem fengu fjárhagsaðstoð í 6 mánuði eða lengur á ári af öllum heimilum sem fengu fjárhagsaðstoð eftir fjölskyldugerð									
Einhleypur karlar	32,9	32,4	31,6	29,7	27,3	33,3	34,6	37,5	37,3
Einhleyp konur	29,6	30,5	29,2	25,5	25,7	29,8	31,8	33,4	34,2
Einstæðir foreldrar	29,2	28,4	27,1	29,0	27,4	26,1	35,1	34,1	31,9
Hjón/sambúð með börn	14,3	14,6	17,9	17,1	16,2	15,7	18,5	19,8	17,6
Hjón/sambúð án barna	14,9	14,2	27,3	25,0	18,4	24,0	22,3	17,0	21,5
Börn undir 18 ára á heimilum sem fá fjárhagsaðstoð	4,6	4,3	4,1	4,5	4,8	5	5,1	5,3	5,5

Heimild: Hagstofa Íslands

Um fjárhagsaðstoð sveitarfélaga:
Upplýsingarnar um félagslega aðstoð eru sóttar hjá Hagstofu Íslands sem safnar árlegum upplýsingum frá sveitarfélögum með 250 eða fleiri íbúa. Upplýsingar sem Hagstofa Íslands safnar eru úr ársreikningum sveitarfélaga og frá félagsmálayfirvöldum þeirra.

Lög um félagsþjónustu sveitarfélaga (nr. 40/1991) tóku gildi í mars 1991. Í 20. gr. laga um félagsþjónustu sveitarfélaga er vikið að skyldu sveitarfélaga til aðstoðar, ef þörf er á. Í 21 gr. er fjallað um að félagsmálanefnd meti þörf og ákveði fjárhagsaðstoð til einstaklinga í samræmi við reglur sem sveitarfélagið setur sér þar um.

Félagsmálaráðuneytið hefur sett leiðbeinandi reglur um upphæðir fjárhagsaðstoðar en það er á valdi hvers sveitarfélags að ákveða upphæð aðstoðar. Sem dæmi má nefna að fjárhagsaðstoð í Reykjavík til einstaklings getur verið allt að kr. 149.000 á mánuði og kr. 223.500 á mánuði til hjóna eða fólks í sambúð. Aðstoðin er óháð barnafjölda, þar sem reiknað er með að barnabætur, meðlög og barnalífeyrir mæti kostnaði vegna barna. Vaxtabætur og húsaleigubætur mæta mismunandi kostnaði vegna húsnæðis. Einnig er heimilt að veita einstaklingum og fjölskyldum aðstoð vegna sérstakra aðstæðna.

Tafla 27. Lífeyrisþegar

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Fjöldi lífeyrisþega	46502	47393	44571	45827	46487	47253		
Lífeyrisþegar sem % af mannfjölda	14,7	14,8	14,0	14,4	14,5	14,7		
Nýgengi lífeyrisþega								
Nýgengi	3.745	3.949	4.003	3.263	3.531	3.966	5086	
Ellilífeyrir	1.801	1.829	1.934	1.728	1.714	2.018	2988	
Endurhæfingarlífeyrir	741	816	788	582	631	706	803	
Örorkulífeyrir	1.176	1.278	1.260	935	1.178	1.236	1286	
Karlar með örorkulífeyri eftir greiðendum lífeyris								
Tekjur frá TR eingöngu	47,5	53,3	54,1	54,6	55,4	54,7		
Tekjur frá TR og lífeyrissjóði	51,2	45,6	42,6	42,4	42,2	42,6		
Tekjur frá lífeyrissjóði eingöngu	1,3	1,1	3,3	3,0	2,4	2,7		
Konur með örorkulífeyri eftir greiðendum lífeyris								
Tekjur frá TR eingöngu	44,0	50,7	53,3	53,9	54,3	53,5		
Tekjur frá TR og lífeyrissjóði	55,2	48,4	44,8	44,7	44,3	45,1		
Tekjur frá lífeyrissjóði eingöngu	0,8	0,9	1,9	1,5	1,3	1,5		
Einstaklingar með 75% örorkumat, % af mannfjölda á sama aldri								
Alls, 16-66 ára	7,2	7,3	7,6	7,6	7,7	7,9	7,9	
Karlar								
16-66 ára	5,6	5,7	6,0	6,0	6,2	6,3	6,3	
Yngri en 25 ára	2,0	2,1	2,2	2,1	2,1	2,2	2,3	
25–44 ára	3,7	3,8	4,0	4,0	4,1	4,1	4,2	
45 ára og eldri	9,6	9,9	10,3	10,2	10,4	10,6	10,6	
Konur								
16-66 ára	8,9	9,0	9,2	9,2	9,3	9,5	9,6	
Yngri en 25 ára	1,8	1,7	1,7	1,7	1,5	1,5	1,5	
25–44 ára	6,1	6,1	6,3	6,2	6,3	6,3	6,4	
45 ára og eldri	15,9	16,0	16,1	16,1	16,3	16,6	16,7	
Karlar með 75% örorkumat eftir ástæðu greiningu (% skipting)								
Stoðkerfissjúkdómar	17,5	17,5	17,8	17,8	17,5	17,9	18,3	18,0
Sjúkdómar í taugakerfi og skynfærum	10,5	10,3	10,1	10,2	10,4	10,3	10,2	10,4
Sjúkdómar í blóðrásarkerfi	8,7	8,6	8,3	7,9	7,8	7,4	7,2	6,7
Geðraskanir	42,0	41,9	41,6	41,9	42,0	42,1	42,2	42,8
Áverkar	9,0	9,3	9,3	9,3	9,5	9,6	9,8	10,0
Aðrar ástæður	12,3	12,4	12,8	12,8	12,7	12,6	12,4	12,3
Konur með 75% örorkumat eftir ástæðu greiningu (% skipting)								
Stoðkerfissjúkdómar	35,2	35,4	35,5	35,6	35,9	36,0	36,4	36,8
Sjúkdómar í taugakerfi og skynfærum	8,8	8,7	8,8	8,7	8,8	8,8	9,0	8,8
Sjúkdómar í blóðrásarkerfi	3,9	3,6	3,6	3,6	3,5	3,5	3,3	3,3
Geðraskanir	32,3	32,9	33,2	33,5	33,7	33,7	33,8	34,1
Áverkar	4,8	4,9	4,7	4,7	4,7	4,9	5,0	5,0
Aðrar ástæður	14,9	14,6	14,2	13,9	13,4	13,0	12,5	12,0
Ellilífeyrisþegar 67 ára og eldri og fjöldi þeirra sem eru með réttindi hjá TR í desember ár hvert								
Fjöldi ellilífeyrisþega TR	28.279	28.587	29.006	29.109	29.245	29.648	31.060	
Hlutfall af mannfjölda 67 ára og eldri	88,3	88,2	87,6	85,9	84,0	82,4	83,9	
Karlar 67 ára og eldri með ellilífeyri eftir greiðendum lífeyris								
Tekjur frá TR eingöngu	6,0	5,9	5,6	5,7	5,4	4,5		
Tekjur frá TR og lífeyrissjóði	85,1	84,6	70,0	72,4	71,8	70,7		
Tekjur frá lífeyrissjóði eingöngu	8,9	9,6	24,4	21,9	22,7	24,8		
Konur 67 ára og eldri með ellilífeyri eftir greiðendum lífeyris								
Tekjur frá TR eingöngu	9	8,6	7,9	7,7	7,4	6,4		
Tekjur frá TR og lífeyrissjóði	86,9	86,9	80,6	82,6	82,3	82		
Tekjur frá lífeyrissjóði eingöngu	4,1	4,5	11,5	9,7	10,2	11,6		

Heimild: Tryggingastofnun ríkisins og Hagstofa Íslands

Tafla 28. Börn (0-15 ára) með umönnunarmat

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Börn 0–15 ára með umönnunarmat af mannfjölda á sama aldri														
Alls, umönnunarmat	3,3	3,3	3,1	3,1	3,0	3,0	3,0	3,1	3,1	3,1	2,9	2,9	2,8	2,8
Drengir	4,4	4,3	4,1	4,0	3,9	3,9	3,8	4,0	4,1	4,1	3,9	3,9	3,9	3,8
Stúlkur	2,2	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,2	2,1	2,0	1,8	1,8	1,7	1,7
Drengir 0–15 ára með umönnunarmat eftir ástæðu (% skipting)														
Sjúkdómar í taugakerfi og skynfærum	8,4	8,6	8,7	9,5	10,2	10,1	10,1	10,3	10,3	9,5	8,6	8,6	8,5	8,8
Meðfædd skerðing og litningafrávik	6,6	5,8	6,3	6,5	6,9	7,3	7,4	8,1	7,5	7,0	5,7	5,2	6,1	6,4
Geðraskanir	75,9	76,1	75,9	74,3	72,6	71,4	70,8	69,8	71,1	73,3	76,2	78,0	76,4	76,0
Aðrar ástæður	9,2	9,5	9,1	9,7	10,3	11,1	11,7	11,8	11,1	10,3	9,5	8,1	9,0	8,9
Stúlkur 0–15 ára með umönnunarmat eftir ástæðu (% skipting)														
Sjúkdómar í taugakerfi og skynfærum	15,5	15,3	16,1	16,6	17,1	17,7	18,1	16,6	15,8	18,0	16,9	16,8	15,7	16,0
Meðfædd skerðing og litningafrávik	11,2	11,1	11,9	11,5	11,1	10,2	9,8	10,2	10,6	10,5	10,5	10,8	10,9	12,5
Geðraskanir	56,8	57,8	56,0	55,9	54,9	54,2	54,4	54,3	55,9	54,6	54,6	54,8	56,2	54,4
Aðrar ástæður	16,4	15,9	16,0	15,9	17,0	17,9	17,7	18,9	17,7	16,9	17,9	17,6	17,2	17,2

Heimild: Tryggingastofnun ríkisins

Örorkulífeyrir: Tryggingastofnun greiðir örorkulífeyri til einstaklinga sem ekki geta unnið fulla vinnu vegna skertrar starfs-getu. Rétt til örorkulífeyris eiga 75% öryrkjar á aldrinum 18 - 67 ára. Réttur til lífeyris er jafnframt háður búsetu. Til að hægt sé að greiða út örorkulífeyri verður að liggja fyrir örorkumat. Örorkulífeyrir getur verið tímabundinn, oftast í nokkur ár, um helmingur öryrkja er með varanlegt örorkumat.

Ellilífeyrir: Réttur til ellilífeyris myndast við 67 ára aldur. Sá sem náð hefur þeim aldri og hefur búið hér á landi í minnst þrjú ár á aldrinum 16-67 ára getur átt rétt á greiðslu ellilífeyris. Upphæð lífeyris fer eftir aðstæðum og tekjum hvers og eins. Ellilífeyrisþegi getur einnig átt rétt á tekjutryggingu sem er greidd út ef tekjur viðkomandi eru undir ákveðnum viðmiðunarmörkum. Þar að auki geta ellilífeyrisþegar átt rétt á uppbótum á ellilífeyri svo sem heimilisuppbót fyrir þá sem búa einir, uppbót vegna lyfjakaupa, umönnunar og vegna reksturs bifreiðar ef um líkamlega hreyfihömlun er að ræða. Þeir sem hafa ekki sótt um ellilífeyri, þ.e.a.s. fresta töku ellilífeyris, teljast ekki með í hópi ellilífeyrisþega sem fá greiðslur frá TR. Hefja má lífeyristöku við 65 ára aldur hjá lífeyrissjóðum á almennum markaði og skv. 95 ára reglu hjá lífeyris-sjóðum opinberra starfsmanna. Tæplega 1.400 einstaklingar taka ellilífeyri fyrir 67 ára aldur árið 2009, árið 1999 voru þetta tæplega 800 einstaklingar.

Endurhæfingarlífeyrir: Einstaklingar á aldrinum 18-66 ára geta fengið endurhæfingarlífeyri í allt að 18 mánuði þegar ekki er ljóst hver starfshæfni verður til frambúðar í kjölfar sjúkdóma eða slysa. Áður en til mats á endurhæfingarlífeyri kemur þarf umsækjandi að hafa lokið áunnum rétti sínum til veikindalauna frá atvinnurekanda, sjúkradagpeningum frá sjúkrasjóði stéttarfélags og eiga ekki rétt á atvinnuleysisbótum. Ef sérstakar ástæður eru fyrir hendi er hægt að lengja greiðslutímabilið um aðra 18 mánuði. Meginskilyrði fyrir veitingu endurhæfingarlífeyris er að umsækjandi taki þátt í endurhæfingu með starfshæfni að markmiði. Tryggingastofnun metur hvort endurhæfingaráætlun telst fullnægjandi og hefur eftirlit með að henni sé framfylgt og önnur skilyrði uppfyllt. Athygli er vakin á að endurhæfingaráætlun skal vera unnin af lækni/meðferðaraðila eða ráðgjafa í samvinnu við umsækjanda. Eftirfylgni, stuðningur og eftirlit með framgangi endurhæfingar getur verið í höndum læknis/meðferðaraðila eða ráðgjafa sem jafnframt heldur utan um endurhæfinguna.

Umönnunarmat: Umönnunargreiðslur er fjárhagsleg aðstoð til foreldra sem eiga börn með fötlun eða börn sem glíma við alvarleg veikindi. Þetta eru ákveðnar mánaðarlegar skattlausar greiðslur til foreldra og eru hugsaðar sem fjárhagsleg aðstoð vegna tilfinnanlegs útlags kostnaðar foreldra sem kemur til vegna meðferðar barna. Þetta getur verið kostnaður vegna þjálfunar, meðferðar, heilbrigðisþjónustu, greiðslur til sérfræðinga/félagsráðgjafa og fleira slíkt. Umönnunargreiðslur geta verið til 18 ára aldurs en í undantekningartilvikum til 20 ára aldurs..

Nýgengi: Fjöldi sem ekki hefur fengið bætur áður í þeim bótaflokki sem um ræðir. Aukningin á nýgengi árið 2003 stafar meðal annars af því að þeir sem hafa tekjur umfram tekjuviðmið og fá því ekki greiddar bætur, teljast með á árinu.

Tafla 29. Útgjöld til félagsverndar

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Útgjöld ríkisins til félagsverndar eftir verkefnasviðum af vergri landsframleiðslu											
Alls				8,10	8,13	8,55	10,71	10,64	11,10	10,57	10,09
Slys og veikindi				0,06	0,05	0,06	0,06	0,05	0,05	0,05	0,06
Örorka og fötlun				2,08	2,08	2,27	2,59	2,60	2,81	2,82	2,86
Aldraðir				2,15	2,12	2,15	2,11	2,01	2,46	2,49	2,51
Eftirlifendur				0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02
Fjölskyldur og börn				2,44	2,46	2,43	2,64	2,61	2,31	2,26	2,39
Atvinnuleysi				0,25	0,23	0,35	1,62	1,56	1,46	1,24	0,90
Húsnæðisaðstoð				0,62	0,58	0,65	0,92	1,00	1,36	1,08	0,72
Önnur félagsaðstoð				0,16	0,26	0,30	0,37	0,41	0,42	0,42	0,42
Önnur útgjöld				0,32	0,34	0,33	0,38	0,38	0,21	0,20	0,21
Útgjöld til fjárhagsaðstoðar sveitarfélaga með fleiri en 250 íbúa											
Á verðlagi ársins 2010 í m.kr.	2798	2701,1	2409	2135,6	2031,5	2261	2740	3394,3	4019,8	4222	4552,5
Breyting milli ára á föstu verðlagi %	11,5	-3,5	-10,8	-11,3	-4,9	11,3	21,2	23,9	18,4	5	1,1

Heimild: Hagstofa Íslands

Upplýsingar um opinber útgjöld og útgjöld sveitarfélaga eru sóttar til Hagstofu Íslands. Útgjöldin eru flokkuð eftir málaflokkum með það í huga að sýna þátt hins opinbera á mismunandi málasviðum þess. Hér eru sýndar tölur um útgjöld til menntamála, atvinnuleysis, félagsaðstoðar, örorku/fötlun og öldrunar. Sömuleiðis hefur hlutfall útgjalda af landsframleiðslu verið reiknað til þess að fá mat á opinberum umsvifum í samhengi við umsvif í efnahagslífinu hvað varða ofangreinda þætti.

Útgjöldin sýna verðlag hvers árs en að auki hefur talnaefni verið sett fram með ýmsum hætti til að gefa gleggri vísbendingar um raunþróun. Þannig hafa bæði verðvísitölur samneyslunnar og verðvísitala neyslu-verðs verið notaðar á útgjaldaliði til að nálgast raunbreytingar. Sömuleiðis hefur hlutfall útgjalda af lands-framleiðslu verið reiknað til þess að fá mat á opinberum umsvifum í samhengi við umsvif í efnahagslífinu í heild.